

ЭХО

הקל

תרגומי השירה הלירית לעברית מרוסית מאת אדולף גומן
Лирическая поэзия в переводе на иврит Адольфа Гомана

Фёдор Тютчев

פיודור טיוטצ'ב

СТИХИ

שירים

примечания переводчика

הערות של מתורגמן

adolf.goman@gmail.com

פיודור טיוטצ'ב

(1803-1873)

Есть в осени первоначальной
 Нам не дано предугадать
 Дума за думой, волна за волной
 Последняя любовь
 Весенняя гроза
 Зима не даром злится
 Природа - сфинкс
 К.Б.
 Весенние воды

[ישנן בסתו ימי אלול,](#)
[אין לחזת איה תתקבל,](#)
[שעף אחרי שער, גל אחר גל -](#)
[אהב אחרון](#)
[סופת רעמים אביבית](#)
[לא סתם כועס החרף,](#)
[הטבע – ספינקס. והוא את בני-אדם](#)
[ק.ב.](#)
[מי אביב](#)

על פיודור טיוטצ'ב

Краткая биографическая справка

פיודור טיוטצ'ב נולד למשפחה אריסטוקרטית ותיקה באחוזתה שלה ליד בריאנסק. הוא למד בפקולטה לספרות של אוניברסיטת מוסקבה, לאחר מכן במשך יותר מעשרים שנה שירת כדיפלומט רוסי במינכן, שם נכח בהרצאותיו של פרידריך וילהלם שלינג, וקשר קשרים עם היינה. לאחר מכן היה דיפלומט בטורינו. עם שיבתו לרוסיה התחיל את שירותו כצנזור. הוא תרגם מכתבי פרידריך שילר, היינריך היינה ויוהאן וולפגנג פון גתה לרוסית. טיוטצ'ב כתב כארבע מאות שירים. שירתו של העשור השני של המאה התשע-עשרה היא שירה מסורתית בסוגת אודה של המאה השמונה-עשרה ברוסיה. בשירים של שנות השלושים נראים מוטיבים רומנטיים, בעיקר רומנטיזם גרמני. הנושאים העיקריים הם הרהורים על מערכת העולם, גורלו של האדם וטבע. בשנות הארבעים טיוטצ'ב כמעט שלא חיבר שירים, אבל כתב כמה מאמרים על היחסים בין רוסיה והתרבות המערבית. בשנת 1854 הוצאה לאור אוסף שיריו הראשון על ידי ידידיו, ללא השתתפות המחבר. ב-1860–1870 רווחים בשירתו של טיוטצ'ב המוטיבים הפוליטיים. השיר המפורסם ביותר של טיוטצ'ב הוא "Silentium".

ב-1850 הוא התאהב באצילה רוסית שירדה מנכסיה – ילנה דניסייבה. הוא הקדיש לה כמה שירים שנונים, שבהם תיאר את האהבה כאסון גורלי. מאוחר יותר החוקרים והעורכים קיבצו את השירים האלה באוסף 'דניסייבסקיי' מכיוון שרוב השירים השייכים לו, מוקדשים לה. ההבנה האופיינית שלהם לאהבה כטרגדיה, ככוח קטלני המוביל להרס ולמוות, מצויה גם ביצירתו המוקדמת של טיוטצ'ב, לכן יהיה נכון יותר לקרוא את השירים הקשורים למחזור הדניסיאני ללא התייחסות לביוגרפיה של המשורר. דניסייבה נפטרה ב-1864.

טיוטצ'ב נחשב לאחד מגדולי משוררי רוסיה במאה ה-19 ושמו מוזכר בהקשר זה בסמיכות לשמו של אלכסנדר פושקין. טיוטצ'ב היה פטריוט רוסי וביחד עם ניקולאי נקראסוב היה ידוע כמבטא העליונות של העם הרוסי. אל מול הקדמה המערבית הוא טען את אמרתו המפורסמת ש"בשכל לבדו לא ניתן להבין את רוסיה, שום אמת מידה רגילה אינה מקיפה את גדולתה והיא עומדת לבדה בייחודיותה - ברוסיה ניתן רק להאמין". כן טען טיוטצ'ב לעליונות רוחנית ושליחות משיחית של רוסיה.

רחל כצנלסון-שזר כתבה עליו: "טיוטצ'ב בשיריו, שאין דוגמתם ברוסית לחופש האינטלקט ולחדירה האימפרסיוניסטית ליפי הטבע, כפר במוסריותן הנעלה של הופעות הטבע, וחי בייאוש בטוח של הוגה דעות ושל משורר, השואב את אמתו מכל מעינות ההכרה"

המבנים ההרכביים של טיוטצ'ב מתוחים ככל האפשר ונראים כמו היפר-פיצוי של מאמצים בונים" (יו. נ. צ'ומאקוב). מכאן ה"עודף הפיגורטיבי", " הרזיית יתר של רכיבים של סדרים שונים", המאפשרת לך לחדור לתחושה הטרגית של סתירות ההווה הקוסמית.

חשוב מאוד להבנת הפואטיקה של טיוטצ'ב הוא הריחוק הבסיסי שלו מהתהליך הספרותי, חוסר נכונותו לראות את עצמו כסופר מקצועי ואף להזניח את תוצאות עבודתו שלו.

א. פושקין הכיר את טיוטצ'ב ופירסם את יצירותיו בכתב-עת שלו. נ' קורולבה מנסחת את ההבדל ביניהם באופן הבא: "פושקין מתאר אדם שחי חיים סוערים, אמיתיים, לעיתים אפילו יומיומיים, טיוטצ'ב – את האדם מחוץ לחיי היומיום, לפעמים אפילו מחוץ למציאות, המאזין לזעקה המיידית של הנבל האולי, הקולט את יופיו של הטבע ומעריץ אותה".

לפיודור טיוטצ'ב היו שתי נשים וכמה פילגשים. אחת מהן, הורטנזיה לאפ, הגיעה עם טיוטצ'ב לרוסיה מגרמניה, וילדה לו לאחר מכן שני בנים. בצוואתו הורישה המשורר לגברת לאפ את הקצבה שהוענקה כחוק לאלמנתו בהיותו פקיד ממשלתי בכיר. המשורר נפטר בשנת 1873. האלמנה והילדים שלו מילאו את צוואתו, ובמשך עשרים שנה, עד למותה של אישתו, קיבלה הורטזיה לאפ את הקצבה. זה כל מה שאנחנו יודעים על סיפור האהבה הזו. מתוך "ויקיפדיה"

* * *

* * *

Есть в осени первоначальной
Короткая, но дивная пора –
Весь день стоит как бы хрустальный,
И лучезарны вечера...

יִשְׁנֵן בְּסֵתוֹ יְמֵי אֱלוֹל,
תְּקוּפָה קְצֵרָה אֶךְ נְהַדְרֵת -
אֵז, כְּמוֹ גְבִישׁ, הַיּוֹם צְלוֹל
וְאֵרוֹכוֹת קוֹרֵן הָעֶרֶב...

Где бодрый серп гулял и падал колос,
Теперь уж пусто всё - простор везде,-
Лишь паутины тонкий волос
Блестит на праздной борозде.

וְאִיפֹה שְׁמַגֵּל עֶבֶד, נִפְלָה שְׂבֵלֶת,
הַכֹּל כְּבָר רִיק - מְרַחֵב מְכַל הַצֵּד, וְרִק
הַשְּׁעָרָה שֶׁל קוֹר דָּקָה נוֹבֵלֶת
זוֹרַחַת עַל הַתְּלֵם-סֶרֶק.

Пустеет воздух, птиц не слышно боле,
Но далеко ещё до первых зимних бурь –
И льётся чистая и тёплая лазурь
На отдыхающее поле...

אֶת הַצֵּפוֹר שׁוֹב לֹא נִתֵּן לְשִׁמְעַ,
אֲבָל סוּפוֹת תְּחִילַת הַחֶרֶף רְחוּקוֹת,
וְתִכְלַת הַחֶמָּה, הַטְּהוֹרָה נִשְׁפָּכֶת עוֹד
עַל הַשָּׂדֶה - כְּלוֹ מְרַגְזֵעַ...

* * *

* * *

Нам не дано предугадать,
Как слово наше отзовется,-

אֵין לַחֲזוֹת אֵיךְ תִּתְקַבֵּל,
אֵיךְ תִּהְדָּד מְלֵה שְׁלֵנוּ,

И нам сочувствие дается,
Как нам дается благодать...

ואהדה נתנת לנו,
כמו שנתן חסדו של אל.

* * *

* * *

Дума за думой, волна за волной –
Два проявления стихии одной:
В сердце ли тесном, в безбрежном ли море,
Здесь – в заключении, там – на просторе –
Тот же все вечный прибой и отбой,
Тот же все призрак тревожно-пустой.

שעף אחרי שער, גל אחר גל -
בתוך הטבע - אותו כח-על:
בלב דחוק או בים - מרחב רוח,
כאן - מאקר, שם - רק שטח פתוח -
אותו השפל, אותה הגאות,
אותו חזיון-שוא מדאיג בלי מהות.

Последняя любовь

О, как на склоне наших лет
Нежней мы любим и суеверней...
Сияй, сияй, прощальный свет
Любви последней, зари вечерней!
Полнеба обхватила тень,
Лишь там, на западе, бродит сиянье, –
Помедли, помедли, вечерний день,
Продлись, продлись, очарованье.
Пусть скудеет в жилах кровь,
Но в сердце не скудеет нежность...
О ты, последняя любовь!
Ты и блаженство, и безнадежность.

אהב אחרון

איך בשנותינו הנוטות
מלא חשש, עדין הרגש...
האר, האר נא, אור פרדות
של סוף האהב, שקיעת השמש!
הצל חצי מרום העיב,
רק משוטט מערבה הזהר, -
האט נא, האט נא קצת, יום מעריב,
והמשך, כשוף הטרה!
אכן, הדם בגוף דולל,
אך בלבב מלא רוך ונחת...
הו, אהב אחרון, הלל!
חסר תקווה בך ואשר יחד.

Весенняя гроза

Люблю грозу в начале мая,
Когда весенний, первый гром,
Как бы резвяся и играя,
Грохочет в небе голубом.

סופת רעמים אביבית

בתחילת מאי אהוב לי סער
כשרעם אביבי ראשון
כאלו משחק כנער,
רועם בתכלת המרום.

Гремят раскаты молодые!
Вот дождик брызнул, пыль летит...
Повисли перлы дождевые,
И солнце нити золотит...
С горы бежит поток проворный,
В лесу не молкнет птичий гам,
И гам лесной, и шум нагорный —
Все вторит весело громам...
Ты скажешь: ветреная Геба,
Кормя Зевесова орла,
Громокипящий кубок с неба,
Смеясь, на землю пролила!

הַדִּי הַרְעָם! עוֹז וְחֶמֶד.
הִנֵּה, בָּא גֶשֶׁם עִם לַחֹת...
תְּלִיּוֹת פְּנִינִים צָחוֹת עַל זָרֵד,
מִזְהִיב הַשֶּׁמֶשׁ אֶת הַחוּט...
סִילוֹן זָרִיז רַךְ בְּשִׁפּוּעַ,
בְּיַעַר סְאוֹן הַצִּפְרִים,
כָּלֶם בְּיַעַר וּבַגְּבָה
לְרַעַם הַד לְהִיּוֹת שְׂמִיחִים.
(1) כְּאֵלוֹ הַבָּה, בְּמִקּוֹם יֵין
לְנִשְׁר זְאוּס, שׁוֹבְבָה
מְלֵא גְבִיעַ רַעַם מְהַשְׁמִים
שִׁפְכָה בְּצַחוֹק עַל הַגְּבָעָה!

(1) הבה — במיתולוגיה יוונית בת האל זאוס, אלת הנעורים,
מוזגת משקאות במשתאות האלים

* * *

* * *

Зима не даром злится,
Прошла ее пора —
Весна в окно стучится
И гонит со двора.
И все засуетилось,
Все нудит Зиму вон —
И жаворонки в небе
Уж подняли трезвон.
Зима еще хлопочет
И на Весну ворчит.
Та ей в глаза хохочет
И пуще лишь шумит...
Взбесилась ведьма злая
И, снегу захватя,
Пустила, убегая,
В прекрасное дитя...
Весне и горя мало:

לֹא סִתְּם כּוֹעַס הַחֶרֶף,
כִּי תִמָּה תִקְוֹפְתּוֹ,
וְהָאֲבִיב בְּלִי הֶרֶף
דּוֹפֵק, מְנִיס אוֹתוֹ.
וְאֶת הַחֶרֶף יַחַד
כָּלֶם כְּבָר מְגַרְשִׁים.
גַּם עֶפְרוֹנֵי שָׁמַיִם
בְּצִלִּיל רוֹטֹט שָׁרִים.
הַחֶרֶף עוֹד טוֹרֵם,
עַל הָאֲבִיב רוֹטֵן.
אֲךְ זֶה צוֹחֵק שְׂמִיחַ
וְעוֹד יוֹתֵר סוֹאֵן...
הַחֶרֶף מְשִׁתְּגַע:
גּוֹשׁ שֶׁלֵּג קָר לְקַח,
בְּתִינוּק-חֵן קוֹלֵעַ,
וְאַחַר כֵּן בְּרַח...
אֲךְ הָאֲבִיב בְּלִי פֶגַע

Умылася в снегу,
И лишь румяней стала,
Наперекор врагу.

בְּשֵׁלֵג מִתְרַחֵץ,
וְרַק מִסְמִיק בֶּן-רָגַע,
לְחֶרֶף מִתְלוּצֵץ.

* * *

* * *

Природа - сфинкс. И тем она верней
Своим искусом губит человека,
Что, может случиться, никакой от века
Загадки нет и не было у ней.

הַטֵּבַע – סְפִינְקָס. וְהוּא אֶת בְּנֵי-אָדָם
מִשְׁמִיד בְּמִבְחָנוֹ יוֹתֵר בְּטוֹחַ
כִּי מָה לְמַעֲשֵׂה סוּד לְפִצּוּחַ
אֵין לוֹ וְלֹא הִיָּה לוֹ מְעוּלָם.

К. Б.

.ק.ב.

Я встретил вас — и все былое
В отжившем сердце оживило;
Я вспомнил время золотое—
И сердцу стало так тепло...

פָּגַשְׁתִּי בָךְ – וְאִיזָה פְּלֵא:
עָבַר רְחוּק קָם לְתַחֲיָה;
נִזְכַּרְתִּי בְיָמִים הָאֵלֶּה
וּבְלִבִּי חֲמִים הִיָּה...

Как поздней осени порою
Бывают дни, бывает час,
Когда повеет вдруг весною
И что-то встрепенется в нас, —

כְּמוֹ שֶׁבִּסְתּוֹ אֲשֶׁר גּוֹזַע
יִשְׁנָם יָמִים, יִשְׁכֵּן שְׁעוֹת -
פְּתֹאֹם אָבִיב קֶצֶר אוֹרַע
וְשׁוֹב קוֹרָא לָנוּ לְחַיּוֹת.

Так, весь обвеян дуновеньем
Тех лет душевной полноты,
С давно забытым упоеньем
Смотрю на милые черты...

וְשׁוֹב בְּרוּחַ הַרוּחוֹת
יָמִים בְּרִגְשׁוֹת מְלֵאִים,
רוֹאֶה בְּנַחַת הַנְּשִׁכָּחַת
קוֹי פְּנִים לִי חֲבִיבִים...

Как, после вековой разлуки,
Гляжу на вас, как бы во сне,—
И вот — слышнее стали звуки,
Не умолкавшие во мне...

כְּמוֹ לְאַחַר פְּרֻדַּת שָׁנוֹת אֶלְפִי,
מִבֵּית עֲלִיָּה כְּמוֹ נִרְדָּם -
וְשׁוֹב צְלִילִים עוֹלִים בְּלִי הֶרֶף
שֶׁלֹא נִדְמּוּ מְעוּלָם ...

Тут не одно воспоминанье,

כָּאֵן לֹא רַק זְכָרוֹנוֹת, בְּעֶצֶם

Тут жизнь заговорила вновь, —
И то же в вас очарованье,
И та ж в душе моей любовь!..

Весенние воды

Еще в полях белеет снег,
А воды уж весной шумят –
Бегут и будят сонный брег,
Бегут, и блещут, и гласят...
Они гласят во все концы:
«Весна идет, весна идет,
Мы молодой весны гонцы,
Она нас выслала вперед!
Весна идет, весна идет,
И тихих, теплых майских дней
Румяный, светлый хоровод
Толпится весело за ней!...»

כָּאן קוֹל חַיִּים אֵלַי חֲזַר -
שׁוּב בְּךָ רוֹאֶה אוֹתוֹ הַקֶּסֶם,
וְשׁוּב אוֹהֵב כְּמוֹ בְּעֶבֶר!..

שיר למילים פ. טיוטצ'ב וללחן מלחין לא ידוע בביצוע י. גוליאייב
באתר <https://www.youtube.com/watch?v=mJuwizXD9E&list=RDmnJuwizXD9E#t=54>

מי אביב

מִלְבִּין עוֹד שְׁלֵג בְּשׂדוֹת,
אֶךְ מִי אֲבִיב כְּבָר רוֹעֵשִׁים -
זוֹרְמִים וּמְעִירִים גְּדוֹת,
זוֹרְמִים, זוֹרְחִים וּמְכַרְיָזִים
לְכֹל הָאָרֶץ וְאֵילָה:
"אֲבִיב קָרוֹב, קִבְּלוּ פָּנִים!
הוּא עוֹד צָעִיר, וְהוּא שֶׁלַח
הַלֵּם אוֹתָנוּ לְהַקְדִּים!
אֲבִיב מְגִיעַ מִיַּחַל,
יָמִים שֶׁל מַאי בְּאֶשֶׁר רַב,
שְׁקֵטִים, חֲמִים בְּמַעְגָּל
רוֹקְדִים סְמוּקִים מְאַחֲרוּיוּ!.."

שיר למילים פ. טיוטצ'ב וללחן ס. רחמנינוב בביצוע י. אוברזצובה
<https://www.youtube.com/watch?v=5thkEBUZo7Q>
בביצוע ר. פלמינג באתר
<https://www.youtube.com/watch?v=c4swNTq8QT0>